

A jövevényszavak és az internacionalizmusok szerepe az idegennyelv-oktatásban magyar–német viszonylatban

Kuna Ágnes

1. Bevezetés, témaválasztás

A német–magyar nyelvi kapcsolatok hosszú történelmi múltra tekintenek vissza. Ezen nyelvi érintkezések vizsgálatának nyelvészeti szakirodalma nagyon gazdag. Annak kutatása azonban, hogy a nyelvek közötti kapcsolat miként segíthetné a magyar és a német mint idegen nyelv oktatását gyakorlati szempontból, egyelőre kevésbé került az érdeklődés középpontjába. Tanulmányomban ennek a hiánynak a pótlására vállalkozom 1700 összegyűjtött lemma alapján – a dolgozatban ezekből csak válogatás szintjén emelek ki néhányat. Az általam összeállított szószedetben a magyar nyelv német jövevényszavai, a német nyelv magyar jövevényszavai, a nemzetközi műveltségszók és a mindkét nyelvben előforduló olyan idegen szavak vannak összegyűjtve, amelyeknek hasonló a szóalakja és azonos/hasonló a jelentése is. Kiemeltem továbbá az ún. „hamis barátokat” (faux amis), ahol a szóalak hasonlósága ellenére a jelentés vagy a használati kör különböző. Ezzel azonban ebben a tanulmányban nem foglalkozom. A gyűjtés alapját német és magyar egy- és kétnyelvű szótárak képezték (l. Források).

A témaválasztásban személyes okok motiváltak. Német szakos hallgatóként többször jártam német nyelvterületen, ahol a kommunikációban gyakran hívtam segítségül a magyarban előforduló német eredetű jövevényszavakat vagy az internacionalizmusokat, ha egy német szó nem jutott eszembe. E szavak használata közben ráéreztem bizonyos formai szabályszerűségekre, tendenciákra, amelyek az esetek többségében használhatóak voltak. Külföldi tartózkodásaim során fogalmazódott meg bennem, hogy ez a szóhasználati, szótanulási „stratégia” a magyar anyanyelvűek német- és a német anyanyelvűek magyaroktatásában is hasznosítható lehet.

A tanulmány először azt mutatja be, hogy a történelem során mikor érintkezett egymással a két nyelv, továbbá hogy az élet milyen területéről kölcsönöztek egymásnak szavakat. Ezt követően a jövevényszavak és idegen szavak problematikájának rövid elméleti áttekintése következik kiemelve az idegen szavak, internacionalizmusok nyelvhasználati köreit. Ez azért fontos, mert az összeállított német–magyar szószedetben több nyelvhasználati kör is fellelhető, ugyanis a nyelvtanulónak érdeklődésétől, korától, munkájától, műveltségétől függően lehet szüksége az egyes lexémákra.

A történeti és az idegen szavakat érintő elméleti áttekintést követően rátérek a kiválasztott szókincs didaktizálhatóságára formai-grammatikai és tematikai szempontból. A tanulmány kísérlet és javaslat arra, hogy a jövevény- és idegen szavakat tudatosabban hívjuk segítségül az idegennyelv-oktatásban.

2. A magyar–német nyelvi érintkezések történetéről röviden

Ebben a fejezetben a német magyar nyelvi kapcsolatok történetét tekintem át röviden, különös figyelmet fordítva a társadalmi, politikai, gazdasági és kulturális körülmények nyelvre gyakorolt hatására. A közel ezeréves nyelvi és társadalmi együttélés Hutterer szerint öt szakaszra bontható. Az egyes szakaszokban a gazdasági, politikai, társadalmi és kulturális viszonyoknak megfelelően az élet más-más területeiről kerültek be új szavak a magyar, illetve a német nyelvbe (1991: 411).

A magyarok a honfoglalást követően szorosan beépültek Közép-Európa történelmébe, és ezt követően folyamatos kapcsolatban álltak a németekkel (német nyelvűekkel). Ez a kapcsolat egyre szorosabb lett azáltal, hogy a magyarok felvették a kereszténységet, német mintára feudális államrendszert építettek ki, továbbá István király párválasztása is nagyban hozzájárult a német kultúra beáramlásához (i.m. 409). A honfoglalás időszakától kb. 1000-ig tartó első időszak nyelvi szempontból nem volt túl jelentős, Mollay a „közvetett nyelvi érintkezések időszakának” nevezi (1989: 231).

A kereszténység felvételével és a feudális államrend kiépítésével német lovagok, szerzetesek, főurak, később német telepesek jöttek az országba. Később a két „ország” közvetlen szomszédságba is került egymással, ami a két nyelv közvetlen érintkezését tette lehetővé. Az 1000–1526 közé tehető második szakasz az elsővel szemben már a „közvetlen nyelvi érintkezések” időszaka (uo. 1989: 231), amelyben elterjedtek a német eredetű nevek a magyar nemesek körében (*Gyirót* < *Gerold*, *Gerhard*, *Rátó* < *Rathold* usw.), megjelentek a német jövevényszavak a városi élet, az udvari kultúra (*hopmester* < *Hofmeister*, *herceg* < *Hezog*, *tánc* < *Tanz*, *kastély* < *Kastell*), a polgári élet (*polgár* < *Bürger*, *céh* < *Zehe*, *Zunft*) köréből. Ebben az időszakban a magyar is hatott a német nyelvre, a szavaknak jelentős része azonban mára már kihalt a német nyelvből, vagy csak a történelmi szókincset gazdagítja (*Tarnakmester* < *tárnokmester*, *Husar* < *huszár*).

A mohácsi vereség után Magyarország három részre szakadt, amelynek egy része a Habsburgok fennhatósága alá került, majd Buda felszabadítása után (1686) az egész országban a német nyelvű kultúra és politikai-gazdasági rendszer beáramlása volt jellemző, amelynek igen erős nyelvi hatásai is voltak (Kobilorov-Götze 1972: 67). Ennek megfelelően a nyelvi érintkezések harmadik (1526–1686) és negyedik (17. század vége – 18. század eleje) időszakában a német nyelv befolyása az élet szinte minden területén megfigyelhető: katonaság: *zsold* < *Sold*, *lárma* < *Lärm*, *sánc* < *Schanze*, *pisztoly* < *Pistole*, *habták!* < *habt Acht!*, *front* < *Front*; divat: *copf* < *Zopf*, *frizura* < *Frisur*, *paróka* < *Perücke*, *smink* < *Schmink*; konyha: *cukor* < *Zucker*, *nudli* < *Nudel*, *kifli* < *Kipfel*, *kuglóf* < *Gugelhupf*, *spenót* < *Spinat*; művészet, szórakozás: *giccs* < *Kitsch*, *séma* < *Schema*, *ringlispíl* < *Ringelspiel*. A 18–19. században azonban a magyar nyelv is közvetített néhány szót a német kultúrának. Ezeknek nagy többsége csak Bécsig jutott, de néhány bekerült a mai németországi németbe is. Ezek általában tipikusan a magyar kultúrához kapcsolódó tárgyak, ételek:

Kutsche < *kocsi*, *Gulasch* < *gulyás*, *Tschardasch* < *csárdás*, *Paprika* < *paprika*, *Tschako* < *csákó*, *Palatschinke* < *palacsinta* stb.

Külön megemlíthetjük a jiddis hatását a magyar szlengre, tolvajnyelvre. A mai napig élnek a jiddis eredetű *mázli*, *kóser*, *bóvli*, *jampec*, *szajré*, *meló* szavaink, amelyek szintén a két nyelv érintkezésén keresztül kerültek be a magyar szókincsbe (Hutterer 1991: 419–420).

A két nyelv egymásra gyakorolt hatása a 20. században elenyésző az előző századokhoz képest.

A rövid történeti összefoglalóból jól látható, hogy a német–magyar, magyar–német nyelvi érintkezések mind időben, mind nyelvhasználati körében, stílusárnyalatában nagyon sokrétűek. A szókincs egy része már történetinek tekinthető, de a szavak egy jó része a mai napig él mind a két nyelvben.

3. Az idegen szavak használati köre

3.1. Az idegen eredetű szavakról általában

Az egyes népek folyamatosan érintkeznek más népekkel, megismerkednek kultúrájukkal, szokásaikkal, gazdaságukkal, társadalmukkal. Az érintkezések során gyakran anyagi és szellemi javak és ezeknek nyelvi megjelölései is átkerülnek az egyik nyelvből a másikba. A nyelvek gyakori szókincsbővítési módja közé tartozik a más nyelvekből való szókölcsonzés. Az ilyen módon átvett szavak kezdetben erősen tükrözik az idegen hatást, később azonban felvehetik a kölcsönző nyelv fonetikai-fonológiai, morfológiai sajátosságait, amelyek egyre inkább elhalványíthatják a szó idegen eredetét. Az ily módon átvett és meghonosodott szavakat nevezzük jövevényszóknak. A magyar nép története során sok néppel állt kapcsolatban, amit a sokszínű nyelvi kapcsolatok is igazolnak (ótörök, török, szláv, német, latin, újlatin, francia, olasz, román, görög, angol jövevényszavak stb.) (Bárczi–Benkő–Berrár 1967: 280–300).

Az idegen eredetű szavak közé sorolhatjuk az internacionalizmusokat, nemzetközi műveltségyszavakat is, amelyek az antik vagy a modern

kultúra nemzeti határokon túlemelkedő jelenségek, tárgyak nyelvi jelölésére szolgálnak. Jellemzőjük, hogy sok nyelvben megtalálhatók hasonló nyelvi formával és denotátummal (*UFO, USA, AIDS, oxigén, kemping, taxi, expressz, hotel, atom, miniszter, csokoládé* stb.) (uo. 1967: 300).

A jövevényszavak, idegen szavak és nemzetközi műveltségszavak tehát az egyes nyelvekben visszatükröződő idegen nyelvi hatásnak a leírására szolgáló fogalmak. A terminusok további meghatározási lehetőségeivel, vitás kérdéseivel nem foglalkozom, rávilágítok azonban a tárgyalt jelenségek nyelvhasználót érintő kérdéseire.

Az idegen eredetű szavak tehát a nyelvfejlődés kezdeti szakaszától természetes építőelemei az egyes nyelveknek. A megítélésük azonban az egyes korokban más és más volt. A nemzeti nyelv kérdésének, a nyelvi purizmusnak nagy jelentőséget tulajdonítottak a nemzetek, ha az adott nép nemzeti érzése sérült vagy a nép identitását veszély fenyegette.

Az idegen nyelvi elemek megítélésében gyakran kerül elő a hasznos–haszontalan/fölösleges oppozíció (von Polenz 1979: 17–20). A nyelvművelők általában hasznosnak tekintik azokat az idegen szavakat, amelyeknek nincs anyanyelvi megfelelője a szókészletünkben, vagy ha van, akkor más árnyalatot fejez ki. A hasznos–haszontalan oppozíció helyett azonban a szavak használati körének és stílusárnyalatának kellene előtérbe kerülnie. E kritérium szerint azok a szavak, amelyek a hasznos–haszontalan osztályzásban „feleslegesek”, elnyerhetik megfelelő helyüket. Amíg például a *kontaktus* a köznyelvben „okoskodó, hivatalos” hatást kelthet, addig a szaknyelvekben használata semmilyen pragmatikai hibát nem okoz.

A idegen szavak használati körét figyelembe vevő osztályzásban három kategóriát különíthetünk el egymástól (i.m. 23–24): 1. az „értelmiségi” szókincset (Bildungswortschatz): az értelmiség által használt, szakterülethez nem kötődő idegen szavak, pl.: *formális, nonkonformista*; 2. a szaknyelvi szókincset (Fachwortschatz): az egyes szaknyelvekhez kapcsolódó idegen szavak, pl.: *formalista, formalizmus, formátum*; és a köznyel-

vi szókincset (*Gemeinwortschatz*): a köznyelvben, a mindennapokban használatos idegen szavak, pl.: *formáz, uniformis, reform, információ*.

A fenti csoportosítás jól érzékelteti, hogy az idegen szavaknak sokrétű használati és beépülési lehetőségei vannak. A kategóriák azonban a valóságban nem határolhatók el ilyen egyértelműen. A rádió, a tévé, az internet kínálta információszerzés lehetővé teszi, hogy különböző szakterületek eredményeiről a laikusok is ismereteket szerezzenek. Például az egészségügy, egészségápolás témakörében is egyre több szakszó kerül be a köznyelvbe, ami problematikusabbá teszi az egyes csoportok elkülönítését. Így például sok idegen eredetű szakszó ma már a köznyelvben is „hasznos”, általánosan elterjedt, pl.: *allergia, allergén, higiénia, diéta* stb. A fenti csoportosítás kiegészíthető még az egyes csoport- és hobbinyelvekben és a szlengben előforduló idegen szavakkal, amelyek szintén sajátos funkciót, jelentést hordoznak.

Ezek alapján elmondható, hogy az idegen nyelvi elemeknek megvan a maguk helye a befogadó nyelvben, és hasznosságuk, illetve használatlanáguk helyett inkább a beszélőket, nyelvhasználókat segítő használati körükre vonatkozó információkat és stílusminősítésüket kell hangsúlyozni, valamint a szótárakban rögzíteni.

Elmondhatjuk tehát, hogy a nemzetközi műveltségyszók és az idegen elemek jelenléte az egyes nyelvekben általánosnak tekinthető, így a nyelvek nem monorendszerek, azaz nem csak saját, meglévő elemeikből építkező rendszerek, hanem ún. polirendszerek (Wandruszka 1976: 8). Ennek értelmében a „tökéletlen többnyelvűség”, a „többnyelvű tökéletlenség” jellemzi anyanyelvi használatunkat is, amelyben az idegen elemek nélkül nehezen igazodnánk el (Braun 1979: 97). A nemzetközi műveltségyszók és a fentebb tárgyalt idegen és jövevényszavak, tehát anyanyelvünk fontos építőelemeinek tekinthetők. Ennek ellenére a téma empirikus és leíró feldolgozása sem kielégítő. Az internacionalizmusok a gyakorlat alábbi területein hasznosak, használhatók: megkönnyítik a különböző nyelvűek kölcsönös megértését a mindennapi kommunikációban; kiemelt szerepük van

az idegennyelv-elsajátításban; történeti és kulturális kapcsolatot teremtenek az egyes népek között; integrálhatók az európai közös szókincsbe; tudományos szempontból érdekes kérdéseket vetnek fel az idegen szavak differenciálásánál (i.m. 98). A nemzetközi műveltségszók alaposabb vizsgálatára didaktikai szempontból is érdemes lenne nagyobb figyelmet fordítani, mert megkönnyíthetik a nyelvtanulást.

Az idegen eredetű szavak csoportosítása, jellegzetességeinek áttekintése után rátérek az általam összeállított szószedetben előforduló szavak kiválasztási kritériumaira, jellegzetességeire, stílusárnyalataira és a megcélzott használói körre, valamint a szókincs didaktizálhatóságára.

4. A közös szókincs

4.1. A szószedet összeállításának kritériumai

Az általam összeállított szószedetben a magyar nyelv német jövevényszavai, a német nyelv magyar jövevényszavai, a nemzetközi műveltségszók és a mindkét nyelvben előforduló olyan idegen szavak vannak összegyűjtve, amelyeknek hasonló a szóalakja és azonos/hasonló a jelentése is. A szószedet szavai tematikailag, nyelvhasználati körét és stílusárnyalatait tekintve nem egységesek. A fenti kategorizálás (l. 3.2.) minden esete előfordul: Vannak szavak, amelyek inkább az értelmiségi szókincs részét képezik (*Bibliographie – bibliográfia, redundant – redundáns, trivial – triviális* stb.); vannak, amelyek inkább egyes szaknyelvek szókincséhez tartoznak, de a köznyelvben is használatosak (elsősorban orvosi szakkifejezések, betegségek, számítógépes kifejezések); és vannak olyan szavak, amelyek a köznyelv stabil részét képezik, és bátran használhatók szinte minden beszédhelyzetben és beszélővel szemben (*aktiv – aktív, sympatisch – szimpatikus, Alkohol – alkohol, Zucker – cukor, Schokolade – csokoládé* stb.). Az egyes csoportokat nem különítem el, mert ez olyan, anyanyelvűek körében végzett kérdőíves felmérést igényelne, amely túlmutat a tanulmány keretein.

Az összegyűjtött szavak egy része tehát minden esetben bátran használható, a többi szó pedig kiváló alapot kínál a nyelvtanulónak, hogy saját anyanyelvére támaszkodva fejezze ki magát, valamint szavakat tanuljon asszociációs hálót képezve a már meglévő jelentés és szóalak, valamint az új német/magyar szóalak között. A nyelvtanárok feladata továbbá az egyes idegen szavak nyelvhasználati és pragmatikai hátterének ismertetése.

4.2. A szavak grammatikai csoportosítási lehetőségei

Megfigyelhető, hogy a szószedetben összegyűjtött szavak végződése a németben és a magyarban bizonyos esetekben szabályosan megfeleltethetők egymásnak. Ennek megfelelően különböző csoportokat állítottam fel, amelyeket a következőkben példákkal és rövid megjegyzésekkel mutatok be. A kivételeket minden esetben „!” jelöli. Először a főneveket, majd a mellékneveket és végül az igéket tárgyalom. A csoportosítás célja, hogy támpontot adjon a nyelvtanulóknak a szóképzéshez, az idegen szavak kreatív használatához.

4.2.1. -tion – -ció megfelelés

A német *-tion* főnévképző a szószedet adatai alapján teljes mértékben megfeleltethető a magyar *-ció* képzőnek, amelyet a következő példák is igazolnak:

Aberration – aberráció
Abstraktion – absztrakció
Adaptation – adaptáció
Akklimatisation – akklimatizáció
Artikulation – artikuláció
Assoziation – asszociáció
Attraktion – attrakció
Definition – definíció
Deformation – deformáció
Diskrimination – diszkrimináció
Dissertation – disszertáció
Dokumentation – dokumentáció

Emanzipation – emancipáció
Expedition – expedíció
Funktion – funkció
Generation – generáció
Gratulation – gratuláció
Halluzination – hallucináció
Identifikation – identifikáció
Information – információ
Kommunikation – kommunikáció
Konzeption – koncepció
Kooperation – kooperáció
Tradition – tradíció

4.2.2. -ssion – -sszió, -sion – -zion

A *-ssion* főnévképzős szavak magyar megfelelőiben *-sszió* végződés figyelhető meg a *-sion* esetében pedig *-zió*:

Aggression – agresszió
Depression – depresszió

Dimension – dimenzió
Impression – impresszió

4.2.3. -ität – -itás megfelelés

Az *-ität* német főnévképző szintén teljes mértékben megfeleltethető az *-itás* magyar főnévképzőnek:

Absurdität – abszurditás
Affinität – affinitás
Anonymität – anonimitás
Formalität – formalitás
Genialität – zsenialitás
Heterogenität – heterogenitás

Humanität – humanitás
Identität – identitás
Immunität – immunitás
Intensität – intenzitás
Intimität – intimitás
Kapazität – kapacitás

Komplexität – komplexitás
Kreativität – kreativitás
Legalität – legalitás
Loyalität – lojalitás
Mentalität – mentalitás
Modernität – modernitás

4.2.4. -ur – -úra

Az *-ur* végződésű német főnevek magyar megfelelőiben sok esetben *-úra* végződés figyelhető meg:

Akupunktur – akupunktúra
Garnitur – garnitúra
Karikatur – karikatúra
Klaviatur – klaviatúra

! *Kontur* – kontúr
Korrektur – korrektúra
Kultur – kultúra
Kur – kúra

4.2.5. -ie – -ia

Az *-ie* végű német főnevek egy része a magyarban *-ia* végződésű lesz:

Allergie – allergia
Analogie – analógia
Anarchie – anarchia
Demokratie – demokrácia
Drogerie – drogéria
Empathie – empátia

Energie – energia
Enzyklopädie – enciklopédia
Euphorie – eufória
Furie – fúria
Garantie – garancia
Hysterie – hisztéria

Ironie – irónia
Kalorie – kalória
Karosserie – karosszéria
Kategorie – kategória
Melancholie – melankólia
Phantasie – fantázia

4.2.6. -nz – -ncia

Az *-nz*-re végződő német főnevek magyar megfelelői konzekvensen *-ncia* végződést kapnak:

Dekadenz – dekadencia
Dominanz – dominancia

! Existenz – egzisztencia
Frequenz – frekvencia

Intelligenz – intelligencia
Kongruenz – kongruencia

A magyar nyelvtanulók számára nagy problémát szokott jelenteni a német főnevek névelője. Az előző kategóriák szavai minden esetben nőneműek (die), ami nagy segítséget jelenthet a németül tanulóknak.

4.2.7. -ist – -ista

Az -ist képzős főnevek a magyarban konzekvensen -ista végződést kapnak és hímneműek:

Aktivist – aktivista
Karrierist – karrierista
Nudist – nudista

Optimist – optimista
Pessimist – pesszimista

Publizist – publicista
Terrorist – terrorista

4.2.8. -ismus – -izmus

Az -ismus képzővel képzett német főnevek magyar megfelelőiben mindig az -izmus képző található, és a főnevek mindig hímneműek (der):

Alkoholismus – alkoholizmus
Alpinismus – alpinizmus
Dadaismus – dadaizmus
Expressionismus – expresszionizmus
Impressionismus – impresszionizmus

Kapitalismus – kapitalizmus
Klassizismus – klasszicizmus
Snobismus – sznobizmus
Sozialismus – szocializmus

4.2.9. -e – -a

Az -e-re végződő német főnevek egy részénél megfigyelhető, hogy a magyar megfelelőik -a-ra végződnek:

Atmosphäre – atmoszféra
Bombe – bomba
Dame – dáma

Kamille – kamilla
Kanne – kanna
Katastrophe – katasztrófa

Kollege – kolléga
Lampe – lámpa

4.2.10. -e – Ø

Az -e-re végződő főnevek egy másik részénél az figyelhető meg, hogy a magyar megfelelőjük a német szóban is megtalálható mássalhangzóra (vagy annak magyar kiejtett megfelelőjére) végződik:

Bluse – blúz
Etikette – etikett
Kode – kód

Majonäse – majonéz
Maniküre – manikűr
Maske – maszk

Matratze – matrac
Matrose – matróz
Pediküre – pedikűr

4.2.11. Ø – -a

Az ebbe a csoportba tartozó főneveknél megfigyelhető, hogy míg a német szavak mássalhangzóra végződnek (általában *-(e)t*, *-(a)t*, *-(i)k*), addig a magyar megfelelőikben az adott mássalhangzót vagy magyar ejtésbeli megfelelőjét egy *-a* követi:

Alphabet – analfabéta
Chronik – krónika
Demokrat – demokrata
Dynamik – dinamika

Epik – epika
Erotik – erotika
Figur – figura
Genetik – genetika

Grammatik – grammatika
Idiot – idióta
Klinik – klinika
Norm – norma

4.2.12. -nt – -ns

Az *-nt*-re végződő főnevek és melléznevek egy részénél megfigyelhető, hogy a magyar megfelelőik *-ns* végződésűek:

äquivalent – ekvivalens
arrogant – arrogáns
Assistent – asszisztens
! Deodorant – dezodor
deviant – deviáns

dominant – domináns
Dozent – docens
elegant – elegáns
Emigrant – emigráns
evident – evidens

galant – gáláns
! instant – instant
intelligent – intelligens
latent – látens
pikant – pikáns

4.2.13. -isch – -kus

Az *-isch* végződésű német melléznevek egy jelentős részénél a magyar megfelelőjük *-ikus* végződést kap, a többi esetben általában *-i* képzőt:

! allergisch – allergiás
anarchisch – anarchikus
chaotisch – kaotikus
! dämonisch – démoni
! egoistisch – egoista
elastisch – elasztikus
elliptisch – elliptikus
energisch – energikus

erotisch – erotikus
euphorisch – euforikus
fanatisch – fantasztikus
gigantisch – gigantikus
harmonisch – harmonikus
hierarchisch – hierarchikus
hygienisch – higiénikus
! idiotisch – idióta

kategorisch – kategorikus
klassisch – klasszikus
kritisch – kritikus
! moralisch – morális
nostalgisch – nosztalgikus
praktisch – praktikus
romantisch – romantikus
vegetarisch – vegetáriánus

4.2.14. -al, -ell – -ális

A szószedet tanúsága szerint az *-al*, *-ell* végű idegen eredetű német melléznevek a magyarban az esetek nagy többségében *-ális* végződésűek lesznek:

<i>aktuell</i> – aktuális	<i>fatal</i> – fatális	<i>illegal</i> – illegális
<i>antibakteriell</i> – antibakteriális	<i>finanziell</i> – financiális	<i>individuell</i> – individuális
<i>audiovisuell</i> – audiovizuális	<i>formal</i> – formális	<i>informell</i> – informális
<i>banal</i> – banális	<i>frontal</i> – frontális	<i>legal</i> – legális
<i>brutal</i> – brutális	<i>genial</i> – zseniális	<i>mental</i> – mentális
<i>digital</i> – digitális	<i>global</i> – globális	<i>normal</i> – normális
<i>! dimensional</i> – dimenziós	<i>horizontal</i> – horizontális	<i>vertikal</i> – vertikális
<i>essenziell</i> – eszenciális	<i>ideal</i> – ideális	<i>Admiral</i> – admirális

4.2.15. -ieren – -ál

Az *-ieren* képzővel ellátott igék magyar megfelelője néhány kivételtől eltekintve következetesen az *-(á)l* képzővel adható vissza. A kivételeket felkiáltójel jelöli:

<i>abstrahieren</i> – absztrahál	<i>harmonisieren</i> – harmonizál
<i>adaptieren</i> – adaptál	<i>illustrieren</i> – illusztrál
<i>akklimatisieren</i> – akklimatizál(ódik)	<i>imponieren</i> – imponál
<i>aktivieren</i> – aktivál	<i>informieren</i> – informál
<i>analysieren</i> – analizál	<i>installieren</i> – installál
<i>! balsamieren</i> – balzsamoz	<i>karamellisieren</i> – karamellizál
<i>datieren</i> – datál	<i>kategorisieren</i> – kategorizál
<i>debütieren</i> – debütál	<i>kommunizieren</i> – kommunikál
<i>dominieren</i> – dominál	<i>konzentrieren</i> – koncentrálni
<i>garantieren</i> – garantál	<i>! panieren</i> – paníroz
<i>globalisieren</i> – globalizál	

4.2.16. Ugyanaz a végződés

A szószerkezet szavainak jelentős részében a német és magyar példák végződése ugyanaz, és a szóalak is szinte teljesen megegyező. Ezeknél a szavaknál nagy figyelmet kell fordítani a helyesírássra és a megfelelő ejtésre.

Nincs egyértelmű szabály arra, hogy mikor esnek (majdnem) teljesen egybe a két nyelvben a szóalakok, de egyes esetekben megfigyelhető bizonyos szabályosság: a *-gramm* végű német főnevek a magyarban is *-gram* végződésűek, például: *Programm* – *program*, *Diagramm* – *diagram*. Figyelnünk kell azonban a helyesírássra, mert amíg a német duplázza a szóvégi *-m*-et, addig a magyar nem. Megfigyelhető továbbá, hogy az *-iv* végű német főnevek és melléknevek a magyarban *-ív* végződésűek lesznek,

például: *Detektiv – detektív, aktiv – aktív, fakultativ – fakultatív*. Itt is figyelni kell a magyar példák helyesírására.

<i>Abortus – abortusz</i>	<i>Detektiv – detektív</i>	<i>heterogen – heterogén</i>
<i>Absinth – abszint</i>	<i>Detektor – detektor</i>	<i>Hiphop – hiphop</i>
<i>absolut – abszolút</i>	<i>Detto – dettó</i>	<i>Hormon – hormon</i>
<i>abstrakt – absztrakt</i>	<i>Diagramm – diagram</i>	<i>Horoskop – horoszkóp</i>
<i>absurd – abszurd</i>	<i>Diktaphon – diktafon</i>	<i>Hotdog – hot-dog</i>
<i>Adapter – adapter</i>	<i>Dilemma – dilemma</i>	<i>Hotel – hotel</i>
<i>Adrenalin – adrenalin</i>	<i>direkt – direkt</i>	<i>implizit – implicit</i>
<i>Advent – advent</i>	<i>Discman – discman</i>	<i>Import – import</i>
<i>aggressiv – agresszív</i>	<i>Disko – diszkó</i>	<i>intim – intim</i>
<i>Akku – akku</i>	<i>DJ – DJ</i>	<i>Kamera – kamera</i>
<i>aktiv – aktív</i>	<i>Doktor – doktor</i>	<i>Kefir – kefir</i>
<i>Alkohol – alkohol</i>	<i>Dom – dóm</i>	<i>Komfort – komfort</i>
<i>alternativ – alternatív</i>	<i>Drama – dráma</i>	<i>kommunikativ –</i>
<i>antik – antik</i>	<i>E-Mail – e-mail</i>	<i>kommunikatív</i>
<i>Aroma – aroma</i>	<i>Export – export</i>	<i>Lotto – lottó</i>
<i>attraktiv – attraktív</i>	<i>extrem – extrém</i>	<i>Park – park</i>
<i>Bank – bank</i>	<i>fakultativ – fakultatív</i>	<i>Party – party</i>
<i>Bankett – bankett</i>	<i>fiktív – fiktív</i>	<i>prima – prima</i>
<i>Beton – beton</i>	<i>Film – film</i>	<i>privat – privát</i>
<i>Bikini – bikini</i>	<i>Filter – filter</i>	<i>Programm – program</i>
<i>Bonbon – bonbon</i>	<i>frisch – friss</i>	<i>Projekt – projekt</i>
<i>Bravur – bravúr</i>	<i>Gintonic – gintonik</i>	<i>Salami – szalámi</i>
<i>brutto – bruttó</i>	<i>Gips – gipsz</i>	<i>schräg – srég</i>
<i>Bunker – bunker</i>	<i>Golf – golf</i>	<i>spontan – spontán</i>
<i>Bus – busz</i>	<i>Hamburger – hamburger</i>	<i>Subjektív – szubjektív</i>
<i>Dessert – desszert</i>		

Összefoglalva elmondható, hogy az idegen szavak egy részénél vannak bizonyos formai támpontok, amelyek anyanyelvi példákra támaszkodva segítenek a nyelvtanulónak a tanult idegen nyelv szavainak a képzésében. Ezek a „szabályok” nem kizárólagosak, de a legtöbb esetben biztonságosan alkalmazhatók. Fontos továbbá, hogy a helyes szóalakon kívül a nyelvórákon nagy hangsúlyt fektessünk a helyes pragmatika használatra, valamint a kiejtésre is.

4.5. A szavak tematikai csoportosítása

Az összegyűjtött szavak a formai-grammatikai osztályozáson kívül tematikai kategóriákba is sorolhatók. A csoportok korántsem teljesek, egyes didaktikai céloknak és célcsoportoknak megfelelően szűkíthetők vagy bővíthetők. A tematikai kategóriákra azért érdemes külön kitérni, mert a szó-

tanulást megkönnyíti, ha a szavakat a nyelvtanulók nem összefüggéstelenül tanulják, hanem valamihez kötve (adott témához, képhez stb.) rögzítik azokat. A továbbiakban az általam kiválasztott témaköröket mutatom be német–magyar kétnyelvű példákkal.

4.5.1. Mértékegységek, számok

Az SI (Système international d'unités) mértékegységek nemzetközileg egységesített mértékegységek, melyek közül néhányat a mindennapi kommunikációban is gyakran használunk, ilyenek például:

Gramm – gramm

Dekagramm – dekagramm

Kilogramm/Kilo – kilogramm/kiló

Liter – liter

Meter – méter

Kilometer – kilométer

Ezek a mértékegységek és számok nemzetközi jellegüknél fogva nagyon hasonló írásképpel rendelkeznek az egyes nyelvekben (a kiejtésük már az adott nyelv fonetikai sajátosságaitól függ). A mértékegységekhez csatolozhatnak különböző prefixumok. A köznyelvben leggyakrabban előforduló előtagok a *milli-*, *deci-*, *deka-*, *kilo-*, *giga-*, *mega-*. Ezek egy része a szlengben a fokozás szerepét tölti be: *gigabrutál* 'nagyon brutális', *megaparti* 'nagy parti' stb.

A mértékegységek használata általában nem jelent problémát a nyelvtanulóknak. Annyi nyelvhasználati érdekességet érdemes azonban megemlíteni, hogy amíg Magyarországon a vevők 20 dkg felvágottat kérnek, addig Németországban 200 gr-ot.

A mértékegységek mellett a milliós nagyságrendű számok is a nemzetközi kommunikáció részei: *Million – millió*, *Billion – billió*, *Milliarde – milliárd*.

4.5.2. Pénznemek

Egy-egy ország pénznemét más nyelvek átveszik és saját helyesírási és kiejtési rendszerüknek megfelelően építik be szókészletükbe. A magyar nyelvben is így van ez:

Euro – euró
Dollar – dollár
Lira – líra

Kuna – kuna
Denar – dénár
Forint – forint

Rubel – rubel
Lewa – leva
Zloty – zloty

4.5.3. Népek, nemzetek

A népeknek, nemzeteknek általában van külső és belső elnevezése. Előfordulhat, hogy ezek alakilag, hangtanilag jelentősen eltérnek egymástól. Így van ez a magyar nemzet sok indoeurópai nyelvi megnevezésével is pl.: *Magyarország* ↔ *Ungarn* (német), *Hungary* (angol), *Hongrie* (francia), *Honharije* (holland). Megfigyelhető azonban, hogy több országnak, nemzetnek a neve hasonló az egyes nyelvekben. Ezt a nyelvoktatásban kiválóan lehet hasznosítani, és a megfigyelhető tendenciákat (*-ország*, *-ia* – *-land*, *-ien*) és a kivételeket ezekkel együtt lehet tanítani, például:

Portugal – Portugália
Australien – Ausztrália
! Holland / die Niederlande – Hollandia

Slowakei – Szlovákia
Brasil – Brazília
Lettland – Lettország

Dänemark – Dánia
Tschechien – Csehország
! Kroatien – Horvátország

4.5.4. Tájegységek, természeti jelenségek

Az egyes földrajzi egységekre, éghajlati övekre jellemző természeti jelenségek, tájegységek is gyakran beépülnek eredeti szóalakjaikkal együtt a nemzetközi szókincsbe. A szavaknak ez a típusa jól használható akkor, amikor a saját és a célország összehasonlítása folyik. Interkulturális viszonylatban, térképpel, képekkel együtt szókincsbővítésre jól alkalmazható.

Geisir – gejzír
Hurrikan – hurrikán

Fjord – fjord
Tajfun – tájfun

Orkan – orkán
Taiga – tajga

4.5.5. Egyes éghajlathoz, tájhoz kötődő növények

Az egyes éghajlathoz, tájegységhez kötődő növényeknél, gyümölcsöknél, zöldségeknél gyakori, hogy több nyelvben is hasonló a nyelvi jelölése:

Avokado – avokádó
Bambus – bambusz
Ficus – fikus
Magnolie – magnólia
Narzisse – nárcisz

Ananas – ananász
Banane – banán
Brokkoli – brokkoli
Chili – chilli
Karfiol – karfiol

Nektarin – nektarin
Paprika – paprika
Spinat – spenót
Kohlrabbi – karalábé
Kamille – kamilla

4.5.6. Egyes éghajlathoz, tájhoz kötődő állatok

A növényekhez hasonlóan több egzotikus állatnak a megnevezése hasonló a magyarban és a németben (és más nyelvekben is):

Antilope – antilop
Delfin – delfin
Elephant – elefánt
Gecko – gekkó
Gorilla – gorilla

Krokodil – krokodil
Leopard – leopárd
Mammut – mamut
Papagei – papagáj
Pinguin – pingvin

Panda – panda(maci)
Puma – puma
Salamander – szalamandra
Schimpanse – csimpánz
Skorpion – skorpió

4.5.7. Kőzetek, ásványok, anyagok, molekulák

A kőzeteknek, ásványoknak, drágaköveknek is sok esetben megegyező vagy hasonló nyelvi formájú megnevezései vannak a két nyelvben:

Bronze – bronz
Erz – érc
Granit – gránit
Gummi – gumi

Helium – hélium
Kalzium – kalcium
Keramik – kerámia
Kristall – kristály

Ozon – ózon
Porzellan – porcelán
Rubin – rubin
Oxygen – oxigén

4.5.8. Tudományok, foglalkozások

A tudományos élet terén számtalan nemzetközi műveltségszó segíti az internacionális kommunikációt. A tudományterületek általában latin vagy görög eredetű megnevezései gyakran lehetnek segítségére a külföldieknek is, ha megkérdezik tőlük, hogy mivel foglalkoznak. Ha nem is tudják a magyar megfelelőt egy-egy területre, még mindig segítségül hívhatják a nemzetközi szót, ami ugyan nem minden beszélővel szemben használható, mégis fontos támpontot jelenthet.

Biologe – biológus
Botaniker – botanikus
Geologe – geológus
Mathematiker – matematikus

Psychiater – pszichiáter
Psychologe – pszichológus
Biologie – biológia
Geologie – geológia

Mathematik – matematika
Mikrobiologie – mikrobiológia
Psychiatrie – pszichiátria
Psychologie – pszichológia

4.5.9. Művészeti irányzatok

A nagy stílusirányzatok és művészeti korszakok megnevezéseinek szóalakja nagyon hasonló az egyes nyelvekben:

Barock – barokk
Dadaismus – dadaizmus
Expressionismus – expresszionizmus
Futurismus – futurizmus
Gotik – gótika

Impressionismus – impresszionizmus
Ismus – izmus
Klassizismus – klasszicizmus
Realismus – realizmus

4.5.10. Kultúra, vallás

Az egyes kultúrköröknek, vallásoknak meghatározott anyagi és szellemi javai vannak, amelyek általában nyelvi megfelelőikkel együtt átkerülnek más kultúrkörökbe, nyelvekbe. Ez lehet a legfőbb oka annak, hogy a vizsgált két nyelvben az említett anyagi és szellemi javak nyelvi megformálása nagyon hasonló:

Advent – advent
Altar – oltár
Basilika – bazilika
Dom – dóm
Evangelium – evangélium

Kalvinismus – kálvinizmus
Kapelle – kápolna
Kathedrale – katedrális
Liturgie – liturgia
Buddhismus – buddhizmus

Harem – hárem
Islam – iszlám
Moslem – muszlim
Mumie – múmia
Pharao – fáraó

4.5.11. Politikai élet

A politika szókincsében is gyakran találkozhatunk internacionalizmusokkal, csak néhányat kiemelve:

Demokratie – demokrácia
demokratisch – demokratikus
Diktatur – diktatúra

Föderation – föderáció
Föderativ – föderatív
Fraktion – frakció

Minister – miniszter
Partei – párt

4.5.12. Közlekedés

Ebbe a csoportba olyan szavak kerültek, amelyek a közlekedés révén hozhatók egymással kapcsolatba:

Asphalt – aszfalt
auschecken – kicsekkol
Auto – autó
Benzin – benzin

Beton – beton
Bus – busz
einchecken – becsekkol
Gasöl – gázolaj

Kerosin – kerozin
Metro – metró
Motor – motor
Schiene – sín

4.5.13. Orvoslás, egészség

A gyógyítás, az egészséges élet egyre gyakoribb témája a mindennapoknak. A különböző szakmai és a szakmai eredményeket közzé tevő fóru-

mon (internetes oldalak, fórumok, hetilapok, szórólapok stb.) keresztül egyre több tudományos információ jut el hozzánk. Ennek révén egyre több orvosi terminus (betegségnevek, terápiák, eszközök stb.) épül be a köznyelvbe, a mindennapi élet szókincsébe, amit az alábbi példák is jól szemléltetnek:

<i>Allergie</i> – <i>allergia</i>	<i>Depression</i> – <i>depresszió</i>	<i>Herpes</i> – <i>herpesz</i>
<i>allergisch</i> – <i>allergiás</i>	<i>diabetisch</i> – <i>diabetikus</i>	<i>Hygiene</i> – <i>higiénia</i>
<i>Ambulanz</i> – <i>ambulancia</i>	<i>Diagnose</i> – <i>diagnózis</i>	<i>Infarkt</i> – <i>infarktus</i>
<i>Amputation</i> – <i>amputáció</i>	<i>Diät</i> – <i>diéta</i>	<i>Leukämie</i> – <i>leukémia</i>
<i>Asthma</i> – <i>asthma</i>	<i>Enzym</i> – <i>enzim</i>	<i>Lipid</i> – <i>lipid</i>
<i>Bakterium</i> – <i>baktérium</i>	<i>Gen</i> – <i>gén</i>	<i>Provitamin</i> – <i>provitamin</i>
<i>Chemotherapie</i> – <i>kemoterápia</i>	<i>Hämoglobin</i> – <i>hemoglobin</i>	<i>Virus</i> – <i>vírus</i>

4.5.14. Sport

Egyre több olyan sportoláshoz kapcsolódó szavunk van, amely nyelvileg bekapcsol minket a nemzetközi vérkeringésbe. Ez egyrészt az egészséges életmóddal, másrészt az új divatos sportágak elszaporodásával hozható kapcsolatba:

<i>Aerobic</i> – <i>aerobic</i>	<i>Schi</i> – <i>sí</i>
<i>Body-building</i> – <i>body-building</i>	<i>Snowboard</i> – <i>snowboard</i>
<i>Fitnessstudio, -center</i> – <i>fitnesztúdió, -center</i>	<i>Sport</i> – <i>sport</i>
<i>Gymnastik</i> – <i>gimnasztika</i>	<i>sportlich</i> – <i>sportos</i>
<i>Kanu</i> – <i>kenu</i>	<i>Squash</i> – <i>squash</i>
<i>Kondition</i> – <i>kondíció</i>	<i>surfen</i> – <i>szörfözik</i>
<i>Roller</i> – <i>roller</i>	<i>Tennis</i> – <i>tenisz</i>
	<i>Trecking</i> – <i>trekkelés</i>

4.5.15. Ételek és konyhaművészet

A nevezetesebb nemzeti ételek általában megőrzik nevüket, és több nyelvben hasonló nyelvi formába kerülnek be (lásd *Spaghetti* – *spagetti*, *Pizza* – *pizza*, *Gulasch* – *gulyás* stb.). Ezeken az ételneveken kívül azonban a német–magyar konyhaművészet nyelve sok közös lexikai elemet tartalmaz, ami a több évszázados nyelvi és kulturális kapcsolat következménye. Ezt a gazdag lexikai kapcsolatot szemléltetik az alábbi példák:

<i>Aroma</i> – <i>aroma</i>	<i>Keks</i> – <i>keksz</i>	<i>Püree</i> – <i>püré</i>
<i>Aspik</i> – <i>aszpik</i>	<i>Hotdog</i> – <i>hot-dog</i>	<i>Mentha</i> – <i>menta</i>
<i>Baguette</i> – <i>bagett</i>	<i>Kompott</i> – <i>kompót</i>	<i>Rosmarin</i> – <i>rozmaryn</i>
<i>Bonbon</i> – <i>bonbon</i>	<i>Konserve</i> – <i>konzerv</i>	<i>Sacharin</i> – <i>szacharin</i>
<i>Brioche</i> – <i>bríos</i>	<i>konservieren</i> – <i>konzervál</i>	<i>Saft</i> – <i>szaft</i>
<i>Cornflakes</i> – <i>cornflakes</i>	<i>Krem</i> – <i>krém</i>	<i>Sandwich</i> – <i>szendvics</i>
<i>Dessert</i> – <i>desszert</i>	<i>Lasagne</i> – <i>lasagne</i>	<i>Sardine</i> – <i>szardínia</i>
<i>Gelee</i> – <i>zselé</i>	<i>Majonäse</i> – <i>majonéz</i>	<i>Schokolade</i> – <i>csokoládé</i>
<i>Grieß</i> – <i>gríz</i>	<i>Majoran</i> – <i>majoranna</i>	<i>Sellerie</i> – <i>zeller</i>
<i>Grill</i> – <i>grill</i>	<i>Makrele</i> – <i>makréla</i>	<i>servieren</i> – <i>szervíroz</i>
<i>grillen</i> – <i>grillez</i>	<i>Marzipan</i> – <i>marcipán</i>	<i>Shake</i> – <i>shake</i>
<i>Gugelhupf</i> – <i>kuglóf</i>	<i>Menü</i> – <i>menü</i>	<i>Sirup</i> – <i>szirup</i>
<i>Gulasch</i> – <i>gulyás</i>	<i>Mixer</i> – <i>mixer</i>	<i>Soße</i> – <i>szósz</i>
<i>Hamburger</i> – <i>hamburger</i>	<i>Mozzarella</i> – <i>mozzarella</i>	<i>spicken</i> – <i>spékel</i>
<i>Jam</i> – <i>dzsem</i>	<i>naschen</i> – <i>nassol</i>	<i>Stracciatella</i> – <i>sztracsatella</i>
<i>Karamell</i> – <i>karamell</i>	<i>Nudel</i> – <i>nudli</i>	<i>Teflon</i> – <i>teflon</i>
<i>karamellisieren</i> –	<i>Nugat</i> – <i>nugát</i>	<i>tunken</i> – <i>tunkol</i>
<i>karamellizál</i>	<i>Pizza</i> – <i>pizza</i>	<i>Vanille</i> – <i>vanília</i>
<i>Kefir</i> – <i>kefir</i>	<i>Pudding</i> – <i>pudding</i>	

4.5.16. Italok

Az ételekhez hasonlóan az egyes alkoholos és frissítő italok is hasonló nyelvi formában fordulnak elő a német és a magyar nyelvben, amint ezt a példák is mutatják:

<i>Alkohol</i> – <i>alkohol</i>	<i>Frappee</i> – <i>frappé</i>	<i>Likör</i> – <i>likőr</i>
<i>Bowle</i> – <i>bólé</i>	<i>Gintonic</i> – <i>gintonik</i>	<i>Nektar</i> – <i>nektár</i>
<i>Cappuccino</i> – <i>kapucsínó</i>	<i>Juice</i> – <i>dzsúsz</i>	<i>Nescafé</i> – <i>neszkávé</i>
<i>Cognak</i> – <i>konyak</i>	<i>Kaffee</i> – <i>kávés</i>	<i>Rum</i> – <i>rum</i>
<i>Espresso</i> – <i>eszpresszó</i>	<i>Kakao</i> – <i>kakaó</i>	<i>Tee</i> – <i>tea</i>

4.5.17. Szórakozás

Ebbe a csoportba olyan szavak kerültek, amelyek a szabadidős tevékenységekhez sorolhatók (de nem a sport kategóriájába tartoznak). A csoport igen heterogén, megtalálhatók benne a szórakozóhelyek, a kikapcsolódáshoz hozzájáruló személyek és tevékenységek is:

<i>Ball</i> – <i>bál</i>	<i>Flirt</i> – <i>flört</i>	<i>Oper</i> – <i>opera</i>
<i>Bar</i> – <i>bár</i>	<i>flirten</i> – <i>flörtöl</i>	<i>Operette</i> – <i>operett</i>
<i>Billiard</i> – <i>biliárd</i>	<i>Gala</i> – <i>gála</i>	<i>Party</i> – <i>parti</i>
<i>Büfett</i> – <i>büfé</i>	<i>Galerie</i> – <i>galéria</i>	<i>Picknick</i> – <i>piknik</i>
<i>Tschara</i> – <i>csárda</i>	<i>Karneval</i> – <i>karnevál</i>	<i>Ringelspiel</i> – <i>ringlispíl</i>
<i>Discjockey/DJ</i> – <i>DJ</i>	<i>Kasino</i> – <i> kaszinó</i>	<i>Sauna</i> – <i>szauna</i>
<i>Disko</i> – <i>diszkó</i>	<i>Klub</i> – <i>klub</i>	<i>Schach</i> – <i>sakk</i>
<i>Festival</i> – <i>fesztivál</i>	<i>Musical</i> – <i>musical</i>	<i>Strand</i> – <i>strand</i>

4.5.18. Táncok

Az egyes nemzeti táncok megnevezései gyakran változatlan vagy hasonló formákban kerülnek át más nyelvek szókincsébe, amint ezt a következő magyar és német nyelvű példák is mutatják:

Ballett – balett
Mambo – mambó

Salsa – salsa
Tanz – tánc

Tschardasch – csárdás
Twist – twist

4.5.19. Zene, film

A zenéhez és a filmhez kapcsolódó szavak egy része is hasonló nyelvi megformálású a magyar és a német nyelvben. A zene kapcsán elsősorban egyes hangszerek és zenei irányzatok sorolhatók ide, a filmeknél pedig a filmek egyes fajtái említhetők:

Film – film
Hardrock – hardrock
Hiphop – hiphop
Horrorfilm – horrorfilm
Instrumentalmusik –
instrumentális zene

Jazz – jazz
Krimi – krimi
Radio – rádió
Rap – rap
Rock – rock

Rocker – rocker
Schlager – sláger
Sciencefiction – sci-fi
Techno – techno
Thriller – thriller

4.5.20. Divat, öltözködés

A divathoz, öltözködéshez kapcsolódóan sok nemzetközileg is használt szó található a német és a magyar nyelvben, ezek közül több hasonló szóalakokkal fordul elő:

Bijou – bizsu
Bikini – bikini
Bluse – blúz
Design – design
Designer – designer
Diva – díva

Dolman – dolmány
elastisch – elasztikus
elegant – elegáns
fesch – fess
Kapuze – kapucni
Kostüm – kosztüm

Krepp – krepp
Manschette –
mandzsetta
Mini – mini
Pyjama – pizsama
Sandale – szandál

Satin – szatén
Schlitz – slicc
Schnur – zsinór
Top – top
Trikot – trikó
Uniform – uniformis

4.5. 21. Kozmetikumok, szépségápolás

A divat szavaihoz hasonlóan a kozmetikumoknál is megfigyelhető, hogy több olyan termék van, amelyeknek szóalakja több nyelvben is hasonló. A következő felsorolás a magyar és a német nyelv hasonló nyelvi formájú szavai közül emel ki néhányat:

Dauerwelle – dauer
Deodorant – dezodor
Deospray – deospray
Drogerie – drogéria
Elixier – elixír
Frisur – frizura
Krem – krém

Maniküre – manikűr
maniküren – manikűröz
Mitesszer – mitesszer
Parfüm – parfüm
Pediküre – pedikűr
Pediküren – pedikűröz
Perücke – paróka

Puder – púder
Schampon – sampon
schamponieren – samponoz
Solarium – szolárium
Spray – spray
sprayen – sprayzik

4.5.22. Technikák, eszközök, alkatrészek

Egyre több technikai felszerelés, eszköz, alkatrész vesz körül minket a mindennapjainkban, ami szókincsünkben is visszatükröződik. A korábban csak egyes szakterületeken használt terminusok ma már a mindennapi szókincsünk részét képezik, elsősorban a számítástechnika terén:

Adapter – adapter
Akku – akku
digital – digitális
Diktaphon – diktafon
Discman – discman
Fax – fax
File – fájl
Foto – fotó
Hardware – hardver
Internet – Internet
Konvektor – konvektor

Laptop – laptop
Laser – lézer
Mailbox – mailbox
mailen – mailezik
Mikrofon – mikrofon
Monitor – monitor
online – online
Radar – radar
Scanner – scanner
Server – szerver
Simsen – esemesezni

SMS – SMS
Software – szoftver
Telefon – telefon
telefonieren – telefonál
Teletext – teletext
Television – televízió
Video – videó
Videoklip – videóklip
Walkman – walkman
Zoom – zoom

A tematikai csoportok is mutatják a jövevényszavak és a nemzetközi műveltségyszók sokrétűségét a két nyelvben.

5. Összegzés

Az idegennyelv-tanulás és a nyelvhasználat kreatív tevékenység, amelyben a világról, a saját és az idegen nyelvekről való ismereteink is belevonhatók, jól hasznosíthatók. A nyelvtanárok tudatosan vagy kevésbé tudatosan, gyakran hívnak segítségül jövevényszavakat, idegen szavakat. Ez a tanulmány arra tesz kísérletet, hogy tudatosan vonja be a jövevényszavakat és az internacionalizmusokat azok magyar/német megfelelőivel és használati köreivel, stílusárnyalataival együtt a magyar, illetve a német mint idegen nyelv oktatásába – segítvén ezzel a nyelvtanulók és a tanárok munkáját egyaránt.

A tanulmány bemutatta, hogy az idegen eredetű szavak történelmileg, tematikailag, formailag, valamint használati körüket tekintve nagyon változatosak. A közös német–magyar szókincs korántsem elegendő egy nyelvtanuló célnyelvi boldoguláshoz, azonban nagy segítségére lehet a szótanulásban, a névelők elsajátításban; továbbá pszichésen is nagy segítséget jelenthet az érzés, hogy milyen sok információ birtokában van a nyelvtanuló az anyanyelve és a világról való tudása révén. Nem szabad azonban megfeledkeznünk arról, hogy a nagy nyelvi hasonlóság gyakran interferenciákhoz vezet. További kutatások és a nyelvtanárok aktív munkája révén válhat a közös szókincs a nyelvtanulót valóban segítő eszközzé. Így a jövőben nagy szerepet kap a fonetikai interferencia kutatása; a szavak használati köreinek, illetve gyakoriságuknak vizsgálata mindkét nyelvben; valamint a közös szókincs feladatokba való beépítése, gyakorlati alkalmazása is.

Források

- Grosses Wörterbuch, Fremdwörter.* 2004. Compact Verlag, München.
- Halász Előd 1996. *Magyar–német, Német– magyar nagyszótár* I–II. 11. kiadás Budapest: Akadémia Kiadó.
- Langenscheidts Großwörterbuch, Deutsch als Fremdsprache.* 1998. Berlin/München/Wien/ Zürich,/New York: Langenscheidt.
- Tótfalusi István 2002. *Idegen szavak magyarul.* Budapest: Tinta Könyvkiadó.

Irodalom

- Bárczi Géza – Benkő László – Berrár Jolán 1967. *A magyar nyelv története.* Budapest: Nemzeti Tankönyvkiadó. 259–305.
- Braun, Peter 1979. Fremdwörter als Internationalismen – Ein Beitrag zur linguistischen Behandlung von Fremdwortfragen. In: Braun, Peter (ed.): *Fremdwort-Diskussion.* München: Wilhelm Fink Verlag. 9–31.
- Hutterer, Claus, Jürgen 1991. Deutsch–ungarischer Lehnwortaustausch. In: *Ungarndeutsche Studien* 6. 409–425.
- Kobilarov-Götze, Kudrun 1972. *Die deutschen Lehnwörter der ungarischen Gemeinsprache.* Veröffentlichung der Societas Uralo-Altaica. 7. Wiesbaden: In Kommission bei Otto Harrosowitz.
- Mollay Károly 1989. A német–magyar nyelvi érintkezések. In: *Nyelvünk a Duna-tájon.* Budapest: Tankönyvkiadó. 231–290.
- Polenz v., Peter 1979. Fremdwort und Lehnwort sprachwissenschaftlich betrachtet. In: Braun, Peter (ed.): *Fremdwort-Diskussion.* München: Wilhelm Fink Verlag. 9–31.
- Wandruszka, Márió 1976. *Interlinguistik. Umriss einer neuen Sprachwissenschaft.* München.

Summary

The role of internationalisms and loanwords in the language contact of Hungarian and German, with special regard to second language teaching

This paper presents how internationalisms and loans can help learning and teaching a language, especially within the Hungarian–German, German–Hungarian relationships. The research is based on a list of 1700 words, which in German and Hungarian have similar or the same meaning and word form. The paper discusses at first the historical background of the two cultures and languages, then the formal-grammatical and thematic groups are demonstrated, which have regularities in the two languages and can contribute to broaden the volume of vocabulary. This article endeavours to acquire a creative second language based on the knowledge of the world and the mother tongue.